

tega pa tudi ni dvojbe, da bi bilo pravoveljavno, ako bi zapustnik izrecno ukrenil, da polico, glasečo se v prid imetelju, prepušča svoji zapuščini, in tako tudi ne more biti dvojbe, da se ta ukrep lahko veljavno stori tudi tihoma ali konkludentnim dejanjem, torej s tem, da se polica prosto pusti med zapuščin-stvarmi.

O rabi jezikov v naših uradih, seosebno pri sodiščih.

(Dalje.)

Naposled govoriti nam je še o pokrajinah, spadajočih pod višji sodišči Graško in Tržaško. Tu imamo opraviti s čvetero narodnostmi: slovensko, nemško, italijansko in hrvatsko.

Ko še ni bilo govora o slovenskem jeziku v uradih — kajti v pokrajinah, sedaj spadajočih k višjemu sodišču Graškemu veljal je nemški jezik kot izključni uradni jezik — urejevalo se je zgol razmerje med jeziki v pokrajinah, spadajočih pod Tržaško višje sodišče, kjer je dotlej veljala italijanščina uradnim jezikom.

Z dvornim dekretom z dne 26. marcija 1787 se je zapovedalo za sodne dvore laških konfinov (wälsche Confinen), potem za Gorico, Gradiško in Trst, da je v 3 letih odpraviti italijanščino in da se je pri vseh sodnih obravnavah strankam, sodnikom in odvetnikom posluževati le nemščine. Nikdor se ne sme imenovati sodnikom ali advokatom, če ne izkaže, da zna nemški. Po preteklih treh letih se tudi ne sme nikdor puščati v službi ali pa kakor odvetnik, če ni dokazal znanja nemščine tudi za koncept. Za prosto luko Trst se je dopustilo, da se pogodbe sklepajo in trgovske knjige pišeje italijanski, in dopustilo obravnavati in razsojati v italijanščini, če je katera stranka iz inozemstva, če sta pa stranki domači, obravnavati in razsojati je le nemški. Z dvornim dekretom z dne 4. januvarija 1790 podaljšal se je termin za uvedbo nemščine za tri leta, a z dvornim dekretom z 29. aprila 1790, — nastopil je bil uže vlado ce-

sar Leopold II, — se je izreklo, da ni siliti na uvedbo nemščine, nego pri nameščevanju justičnih uradnikov je le prednost dajati onim, kateri imajo poleg drugih sposobnostij tudi znanje nemščine. Da je prišla po tej naredbi italijanščina v popolno oblast, je naravno. Vloge, pisane nemški, začela so sodišča zavračati, tako da se je z dvor. dekr. z dne 13 febr. 1795 izrecno prepovedalo odbijati vloge samo zato, ker so sestavljene nemški.

Kako malo je štela hrvaščina pri sodiščih v Istri, kaže ukaz pravosodnega ministerstva z dne 29. avgusta 1850, št. 11412 na višje sodišče v Trstu. Deželno sodišče v Rovinji naznanilo je ministerstvu, da, kakor kaže dopis okrajnega poglavarstva v Rovinji, ne more dobiti tolmača za ilirski jezik, kateri bi znal ta jezik tudi pisati, — ter vpraša, kako naj ravna, ko ne more predpisov kazensko-pravnega reda na tanko izpolnjevati. Naročilo se je na to višjemu sodišču, naj zaukaže Rovinjskemu deželnemu sodišču, da najprvo izda javen poziv, naj se oglase tisti, kateri ilirski jezik govoré in pišejo ter hočejo prevzeti službo tolmača, kateremu gredó za njegovo poslovanje naredbenim pōtem uravnane pristojbine. Če bi se nihče ne oglasil, kateri zna ta jezik pisati, napravljajo naj se vsi zapisniki s pričami in obdolženci, kateri so samo ilirskega jezika zmožni, s pripomočjo tolmača tako, da so vprašanja in odgovori zapisani samo v sodnem jeziku, — vender pa naj se izrecno pripomni, da se je zgodilo to samo zaradi tega, ker ni tolmača, ki bi bil večč pisave.

Z ukazom z dne 5. februarja 1852, šte. 952 je odredilo pravosodno ministerstvo: Poslovni jezik za notranjo službo pri okrajnih sodiščih v Sežani in Devinu je nemški; v tem jeziku je pisati poslovne zapisnike, referate, izkaze in javne knjige. Kedar ta sodišča dopisujejo drugim sodiščem ali oblastvom, posluževati se jim je poslovnega jezika onega sodišča ali oblastva, kateremu je dopis namenjen, ali pa nemškega jezika. Strankam je dovoljeno, da se pri pismenih vlogah ali ustnih prošnjah poslužujejo nemškega ali italijanskega jezika. Obravnava se v istem teh dveh jezikov, katerega stranke umejo; če pa ne umejo niti jednega, niti drugega, potem v nemškem jeziku. Odloke je izdajati v jeziku vloge, razsodbe in razloge v civilnih rečeh nemški ali italijanski, ako se je v jednom ali drugem jeziku povse ali po večjem obravnavalo. Glavna obravnava v

kazenskih rečeh je pri omenjenih dveh sodiščih redoma v nemškem jeziku; le tedaj, če je obdolženec samo italijanskega jezika zmožen, je v italijanščini. Zaslišujejo se pa osebe v onem deželnem jeziku, katerega je zaslišanec zmožen. Zapisnik o glavni obravnavi piše se v nemškem ali italijanskem jeziku, kakor se je vodila obravnava, in v istem jeziku zapisujejo se tudi izpovedi zaslišanih oseb. Za izdavanje odločeb in razlogov v kazenskih rečeh velja isto, kar je zapovedano za civilne reči.

Z ukazom z dne 10. decembra 1856, števil. 7861 je pravosodno ministerstvo vzelo na znanje, da je pri okrajnih sodiščih v Cerknem, na katero je prešel jeden del sodišča Tolminskega in v Komnu, na katero je prešel večji del prejšnjega sodišča Devinskega, nemščina sodni jezik za vnanjo in notranjo službo, ter zapovedalo je, da ukaz z dne 5. febr. 1852, št. 952 velja kot obvezno vodilo tudi za okrajno sodišče v Podgradu (Castelluovo), katero se dejanski uže ravna po tem ukazu. Ob enem se določa, da je pri sodnih dvorih in mest. del. okrajnih sodiščih v Trstu in Gorici v nespornih rečeh v nemščini izročene vloge, razun zemljeknjižnih prošenj, reševati v nemškem jeziku in v istem jeziku izdavati odločbe in razloge v spornih rečeh, če sta obe stranki rabili nemščino. Nemške zemljeknjižne vloge pri teh sodiščih pa je še nadalje reševati italijanski.

Do leta 1856. torej še nikakega sledu ni o slovenskem jeziku pri sodiščih pod Tržaškim višjim sodiščem, ker se je le zaslišavanje vršilo v slovenskem jeziku, to je brez tolmača, a zapisavalo se je nemški. In vender se je uže 6 let prej izdal tudi za Koroško obvezen ukaz z dne 29. oktobra 1850, št. 14553 na tedanje višje sodišče v Celovci, ukaz, kateri pripoznava, da na Kranjskem, in tudi v slovenskih okrajih na Koroškem ni samo nemščina, ampak je tudi slovenščina (slavische Sprache) sodni jezik. Izpovedi obdolžencev in prič v kazenskih rečeh je zapisovati slovenski, kedar so zaslišanci zmožni z gol slovenskega jezika. Tolmača treba je klicati le tedaj, če sodnik in zapisnikar ne razumeta jezika zaslišančevega. Po razmerah, kedar razumeta sodnik in zapisnikar jezik zaslišančev, ne da bi ga znal zapisnikar tudi pisati in če ni brzo družega zapisnikarja, kateri bi znal tudi slovenski točno pisati, pa je dovoljeno, da se

zapisnik piše samo nemški. A tedaj je pa tudi izrecno v zapisniku pripomniti, da se je ravvalo po tem predpisu, in navesti je vzrok, zakaj ni bilo moči zapisnika pisati slovenski.

Temelj položil se je slovenskemu uradovanju z ukazom prav. min. z dné 15. marcija 1862, št. 865 prez., izdanim do predsedstev višjih deželnih sodišč v Gradci in Trstu. V začetku pravi ta ukaz, da slovanskih jezikov, kateri so navadni v področji teh višjih sodišč, ni moči tako razsežno uvesti v sodišča, kakor se je to storilo v drugih slovanskih deželah, češ, to bi bilo kvarno varnosti in hitrosti pravosodja, potem da uradniki in odvetniki ne znajo še vsi slovanskega književnega jezika. Da pa se kolikor moči ugotovi opravičenemu teženju slovanskega prebivalstva za uvedbo slovanščine v sodišča, zapoveduje pravosodno ministerstvo za vse sodne okraje, po katerih prebivajo Slovani:

1. Sodišča morajo tedaj, kedar obravnavajo s strankami, katere so samo slovanskega jezika zmožne, zapisovati izpovedi obdolžencev in prič slovanski ali s tem jezikom vsaj zapisovati v zapisnik odločilne stavke izpovedi.

2. Zapisnike o prisegah, storjenih v slovanščini, ali vsaj obrazec prisage naj pride v tem jeziku v zapisnik.

3. Gledati je na to, da so sodniki, državnoopravdniški uradniki in zagovorniki pri kazenskih obravnavah proti obdolžencem, kateri so zgol slovanskega jezika zmožni, tudi sami popolnem večji slovanskega jezika, da je moči voditi obravnavo v slovanskem jeziku in v istem objavljati sodbo ter po možnosti tudi njene razloge.

4. V omenjenih pokrajinah je sprejemati slovanske vloge in kolikor moči reševati jih v slovanščini.

5. Dopusča se, da se po potrebi pripravijo tiskovine za pozive vsake vrste, varstvene dekrete, obljubne zapisnike, smrtovnice, oklice in za manjše vselej jednake odloke. —

Na konci nalaga se višjesodnemu predsedstvu, da naj se, oddajajoč službena mesta v slovanskih pokrajinah, ozira na znanje slovanščine in da naj v tem smislu stavi predloge tudi za mesta, katera ministerstvo oddaja.

Toda časi niso bili ugodni slovenskemu uradovanju in skušalo se je krčiti veljavo tega ukaza, češ, da ta ukaz dopušča

slovanščino le v kazenskih in nespornih rečeh, da pa ni smeti vlagati tudi slovanskih tožbá. Prav. minist. je torej z ukazom z dné 20. okt. 1866, št. 1861 prez. izrecno zavrnilo to utesnjujočo razlago ukaza iz leta 1862.

Za Tržaško višje sodišče odslej 20 let ni izšla nikaka, jezikovno vprašanje uravnujoča naredba, in zá-nje velja ukaz iz leta 1862, oziroma leta 1866., kolikor se stvar ni premenila po ukazih iz leta 1886., kar vidimo pozneje.

Na višje sodišče Graško in veljaven za Kranjsko pa je nadalje izšel ukaz prav. minist. z dné 5. septembra 1867, št. 8636. Ministerstvo izraža, da je iz poročil dobilo veselo prepričanje, da je sodno-konceptno in pisarniško, potem državno-pravdniško uradništvo in da so notarji slovenščine v govoru in pismu dovolj zmožni, in da ni nikake ovire sodnim uradom, napravljati zapisnike o zaslišanji strank, katere so zmožne samo slovenskega jezika. To bode pospeševalo interese pravosodja in tega zahtevajo po pravici tudi slovenske stranke, poslanci in deželni zbor kranjski sam. Pravosodno ministerstvo torej zaukazuje sodiščem vojvodine kranjske, kar je glede slovenskega jezika z ukazom z dne 15. marcija 1862, le kolikor moči in kolikor se storiti dá, zapovedalo, da se odslej zapisujejo vselej v slovenskem jeziku 1. vsi zapisniki o zaslišanji zgol slovenski govorečih prič v spornih in nespornih rečeh; 2. vsi zapisniki o prisegah in sosebno vsi prisežni obrazci, če je prisegajoča stranka zgol slovenščine zmožna; 3. vsi zaslišni zapisniki v kazenskih rečeh z obdolženci in pričami, ki znajo samo slovenski.

Toda vsi ti ukazi niso mogli slovenskega uradovanja vzdržati, še manj pa pospeševati ga. Prišla je doba neprijazna, katera ni tičala v zakonih in naredbah, nego v političnem zistemu in posameznih osebah. Začetki slovenskega uradovanja so polagoma izginili in zamrli in slovenski jezik je doživel ponižanje, da sta v slučaji, pri okr. sodišči v Kamniku obravnavanem, višji instanci leta 1880. in 1801. izrekli, da razsodba, katero je okrajno sodišče izdalo v slovenskem jeziku, ima v sebi ničnost, na katero se je uradoma ozirati, in da na Kranjskem je nemški jezik izključno v deželi navadni sodni jezik. Ta razsodba pa se je hitro razznala in slovenski poslanci, na čelu jim vit. Schneid, interpelovali so v državnem zboru.

Sad teh odločnih korakov je bil prav. minist. ukaz z dné 18. aprila 1882, št. 20513 ex 1881, na predsedstvo višjega sodišča v Gradci. Ta obširni ukaz moremo označiti le v poglavitnih potezah. Temeljito dokazuje upravičenost in zakonitost ministerskih naredeb gledé rabe jezikov pri sodiščih in v to ima povod tem večji, ker prej omenjena razsodba zanika, ne naravnost, vender pa nekako med vrstami, zakonitost jezikovnih naredeb.

Uže predno so bili izdani — pravi ta ukaz — temeljni zakoni z dne 21. decembra 1867, in predno je veljal člen XIX., kateri zagotavlja jednako pravico vsem, v deželi navadnim jezikom, skrbelo je pravosodno ministerstvo administrativnim pôtem za to, da se slovenskemu jeziku, kateri se je polagoma bolj in bolj razvil ter razširil, olajša in zagotovi raba pri sodiščih. Obstoječe zakonove določbe o jeziku, § 13. obč. sod. r. in § 4. zak. z dne 9. avgusta 1854, uravnujejo le jezik, katerega naj se poslužujejo stranke in njih zastopniki nasproti sodišču. Jezik sodnikov se ni posebe urejeval in uprav tu je nastala dolžnost eksekutive, katera mora skrbeti pri nameščevanju za jezikovno sposobno osebje, skrbeti tudi, da primerno uredi jezik sodišč nasproti strankam in občinstvu. Pravosodno ministerstvo je ravnalo po razvijajočih se razmerah in je z ukazom iz l. 1862. zaradi nedostatnega znanja jezika pri uradnikih velevalo slovenski zapisovati in reševati le „kolikor moči in kolikor se storiti dá“ in to le tedaj, če stranka samo slovensko zna, določujoč sploh širšo rabo slovenščine le za Kranjsko. Toliko je bilo skrbljeno za jezikovne potrebe v okoliši višjega sodišča Graškega, ko so se razglasili temeljni zakoni in sosebno zakon o jednako-pravnosti jezikov. Le-ti gotovo niso oslabili veljave obstoječih ukazov, nego dali so jim po členu II. tem. zak. „o vladni in izvršbeni oblasti“ brezdvoybeno zakonito podlogo. Vender je vlada rabila te oblasti jako skromno mero in pomagala le tam, kjer je bilo treba odstranjati težave, katere so nastajale prostemu razvoju stvari. In sosebno v okoliši višjega sodišča Graškega je bilo potreba, da pravosodno ministerstvo pomore načelu člena XIX. tem. zak. do zmage, ker sodišča niso hotela pripoznati, da ni bistvene razlike med „v deželi navadnim“ in „pri sodišči navadnim“ jezikom. Minister nadalje zatrjuje, da se drži pravila,

da pristojajo le eksekutivi določati, ali ni v kateri meri je slovenski jezik goden za rabo pri sodiščih ter da tega vprašanja ni moči prepuščati razsoji od slučaja do slučaja, ker tako nastajajo nasprotni odločbe. Nego sodiščem je dolžnost, da svoje sodno postopanje uravnavajo na podlogi dejanskih razmer, katere kompetentna stran določi enkrat za vselej. V obče ni naloga sodišč trajno zabranjevati, da ne bi pristopil k sodišču jezik, ki ga državna uprava smatra za „v deželi navadni jezik“ — in če se slovenske vloge samo zaradi tega „a limine“ zavračajo, ker prositelj zna tudi nemški, tedaj je to celo jednostavno, nikakor pa ne zakonito sredstvo, „a limine“ zavračati jednako pravnost. Zanašajoč se pa, da bodo sodišča po svoji bistri praksi našla najboljši pot, odreja minister zgolj nastopno: „Za rabo slovenščine pri sodiščih v vojvodini kranjski, v Celjskem okrožji vojvodine štajerske in v slovenskih mešanih okrajih vojvodine koroške veljajo pravosodnega ministerstva ukazi z dne 15. marca 1862, št. 865, z dne 20. oktobra 1866, št. 1861 in z dne 5. septembra 1867, št. 8636, in po njih se je sodiščem na tanko ravnati.“ Sosebno zahteva še minister, da sodišča po teh predpisih ne postopajo samo tedaj, kadar prositelj ne zna nemščine.

(Dalje prihodnjič.)

Dr. F.

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) **K dedščinskim tožbam, navedenim v § 37. jur. n., spada tudi tožba zoper dediča, da mora pod prisego razodeti zapuščinsko imovino.**

(Repertorij izrekov c. kr. najvišjega sodišča, št. 150. Seja z dne 7. januarja 1891, št. 14929 ex 1890.)

A. v Celji je proti B-u v Radgoni in C-u v Gradci vložil tožbo pri mest. deleg. sodišči v Celji, da morata razodeti zapuščinsko imovino v Celji umršega D., očeta pravnih strank, event. da morata